

การใช้โวหารภาพพจน์ในวรรณคดี เรื่อง “อิเหนา” บทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2
THE FIGURES OF SPEECH IN “INAO” LITERATURE BY THE ROYAL SCRIPT, KING
RAMA II

อัญชณา พิลาดี*
Unchana Piladee
E-mail: thaiedu@cpru.ac.th
อนุศรา แก้ววิจิตร**
Anussara Keawwijit
พัทธนันท์ พาป้อ**
Phattananth Papor
ปพิชญา พรหมกันธา**
Papichaya Promkuntha
ปุ่น ชมภูพระ**
Pun Chompuphra

บทคัดย่อ

บทความการวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์การใช้โวหารภาพพจน์ในวรรณกรรมเอกเรื่อง อิเหนา” บทพระราชนิพนธ์ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ การใช้โวหารภาพพจน์ในวรรณกรรมเอกเรื่อง “อิเหนา” ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโวหารภาพพจน์ ผลการวิจัยพบว่า

การศึกษาพบว่าการใช้โวหารภาพพจน์ วรรณคดีเรื่อง “อิเหนา” บทพระราชนิพนธ์ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยนั้นปรากฏโวหารภาพพจน์ 4 ประเภท โดยโวหารภาพพจน์ที่พบมากที่สุดคือ อุปมา รองลงมาเป็น สัทพจน์ อติพจน์ และอุปลักษณ์ ตามลำดับ

คุณค่าด้านกลวิธีการแต่ง ด้านจินตภาพ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงใช้คำบรรยายได้ชัดเจนสามารถทำให้อ่านสามารถคิดภาพตามและได้รับอารมณ์สในการอ่านมากขึ้นการเล่นคำ โดยการซ้ำคำ มีการใช้ภาษาสละสลวยงดงาม การเล่นคำพ้องเสียง เล่นสัมผัสการใช้โวหารภาพพจน์เปรียบเทียบกับสิ่งหนึ่งเหมือนสิ่งหนึ่ง ทำให้เห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น การเปรียบเทียบการเกินจริง เพื่อบรรยายความรู้สึกให้ผู้อ่านเห็นภาพและเกิดความลึกซึ้งในเนื้อหาที่อ่าน นอกจากนี้ยังดัดแปลงสอดแทรกธรรมเนียมและรสนิยมของคนไทยได้โดยไม่ขัดกับเรื่องเดิม แสดงให้เห็นถึงสภาพการศึกษาสังคมเมื่อครั้งอดีต วรรณกรรมอิเหนาจึงเป็นวรรณคดีที่มีความโดดเด่นและควรค่าแก่การอ่านเป็นอย่างยิ่ง

คำสำคัญ: โวหารภาพพจน์, วรรณคดี, อิเหนา, พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ABSTRACT

The figures of speech in “Inao” literature, the royal script in King Rama II. The objective is to study and analyze the used of figures of speech in the masterpieces of "Inao", the researcher has collected data from research papers related to the figures of speech. The used figures of speech in “Inao” literature, the researcher has collected data from research papers related to the rhetorical image. The research found that:

*นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

**อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Analytical study of the use of figures of speech in in “Inao” literature, royal script the royal script in King Rama II, found all 4 types of figures, by stylistic of Simile is the most common. Followed by onomatoboeia, hyperbole and metaphor respectively.

That made the readers can imagine and get more inner. Using wards by repeting. Using many beautiful language, homophon, touch words, comparision one thing like another thing that can show clearly imagine, The comparison that is overaction emphasize to the reader can imagination and profound in readable content. In addition, It also insert the tradition and new lifestyle of Thai which no conclit the ancient lifestyle that showed state of war when the former. The Thai literature “Inao” so it’s the outstanding literature should be worth reading.

Keywords: Figures of Speech, Masterpice Literature, Inao, King Rama II

บทนำ

วรรณกรรมเป็นผลงานศิลปะที่แสดงออกด้วยการใช้ภาษา เพื่อการสื่อสารเรื่องราวให้เข้าใจระหว่างมนุษย์ ภาษาเป็นสิ่งที่มนุษย์คิดค้น และสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อใช้สื่อความหมาย เรื่องราวต่าง ๆ ภาษาที่มนุษย์ใช้ในการสื่อสารได้แก่ 1) ภาษาพูด โดยการใช้เสียง 2) ภาษาเขียน โดยการใช้ตัวอักษร ตัวเลข สัญลักษณ์ และภาพ และ 3) ภาษาท่าทาง โดยการใช้กิริยาท่าทาง หรือประกอบวัสดุอย่างอื่น ความงามหรือศิลปะในการใช้ภาษาขึ้นอยู่กับ การใช้ภาษาให้ถูกต้อง ชัดเจน และ เหมาะสมกับเวลา โอกาส และบุคคล นอกจากนี้ ภาษาแต่ละภาษายังสามารถปรุงแต่ง ให้เกิดความเหมาะสม ไพเราะ หรือสวยงามได้ นอกจากนี้ ยังมีการบัญญัติคำราชาศัพท์ คำสุภาพ ขึ้นมาใช้ได้อย่างเหมาะสม แสดงให้เห็นวัฒนธรรมที่เป็นเลิศทางการใช้ภาษาที่ควรดำรงและยึดถือต่อไป ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรม เรียกว่า นักเขียนนักประพันธ์ หรือ กวี (สำนักศิลปากรที่ 15 ภูเก็ต, 2560)

วรรณคดีหรือวรรณกรรมเป็นศิลปะอันวิจิตร คำว่าวิจิตรในที่นี้ มิใช่ช่วยประกอบขึ้น

จากเส้นสายสีสันหรือรูปร่างที่ปรากฏแก่สายตาแต่เป็นความวิจิตรที่เกิดขึ้นภายในจิตใจจากการที่ผู้อ่านเกิดความตื่นตาและตื่นใจจากสัมผัสรับรู้รสเสียงแห่งถ้อยคำและรสสัมผัสอันเร้าใจของถ้อยความที่นำไปสู่ความคิดจินตนาการด้วยคุณูปการด้าน ต่าง ๆ ของวรรณคดีและวรรณกรรม จึงมีการคัดเลือกวรรณคดีที่โดดเด่นและเป็นยอดในด้าน ต่าง ๆ โดยมุ่งหวังว่าเมื่อได้บรรจวรรณคดีหรือวรรณกรรม เข้าไว้ในหลักสูตรการศึกษาอย่างน้อยก็ปรากฏเป็นรูปธรรมให้เด็กรุ่นใหม่ได้อ่านได้ผ่านกระบวนการรับรู้ธรรมชาติต่าง ๆ จากการอ่านแล้วสามารถไปต่อยอดการอ่านเรื่องที่ยาวขึ้นได้ทั้งโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว ผู้อ่านก็จะเกิดการคิดอย่างสร้างสรรค์สนุกสนาน เหมาะกับยุคประเทศไทย 4.0 แต่เดิมวรรณคดีอาจถูกมองว่าเป็นเรื่องไม่ทันสมัยเพราะมีสื่อใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย แต่วรรณคดีไทยนั้นไม่เพียงมีคุณค่าแค่ด้านวรรณศิลป์แต่ยังสะท้อนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนบอกเล่าเรื่องราวในสังคมเรียนรู้ประวัติศาสตร์รวมถึงได้คำสอนจากกุศโลบายที่บรรพบุรุษมักสอดแทรกทั้งคติสอนใจและปรัชญาชีวิตไว้ให้รุ่นหลังได้คิด แม้เวลาจะ

เดินผ่านไปก็ยุคสมัยวรรณคดีก็ยังทรงคุณค่า อยู่เสมอ (กิตติยา รัศมีแจ่ม, 2561, น.13)

วรรณกรรมที่น่าสนใจและได้รับการยกย่องจากวรรณคดีสโมสรนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการแต่งหนังสือให้ถูกต้องตามหลักภาษาไทย โดยการคัดเลือกหนังสือที่เป็นตัวอย่างชั้นเลิศในการประพันธ์ประเภทต่าง ๆ ต้องเป็นหนังสือดีและแต่งดี มีลีลาการใช้ภาษาที่งดงาม กลวิธีในการใช้โวหารภาพพจน์ ในการพลิกแพลงภาษาพูดหรือเขียน และการสร้างภาพพจน์นั้นเป็นศิลปะทางภาษาขั้นสูงของการแต่งคำประพันธ์ มีกลวิธีการเปรียบเทียบที่คมคาย ทำให้ผู้อ่านเกิดภาพในใจ ประทับใจ รู้สึกสะเทือนใจและเป็นการเปรียบเทียบให้เห็นภาพอย่างชัดเจน ซึ่งโวหารภาพพจน์มีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปและจำแนกได้เป็นประเภท คือ อุปมา อุปลักษณ์ ปฏิพากย์ อติพจน์ บุคลาธิษฐาน สัญลักษณ์ นามนัย สัทพจน์

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงพระราชนิพนธ์อิเหนาเป็นบทละครรำ ซึ่งได้รับการยกย่องจากวรรณคดีสโมสรในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อ พ.ศ. 2459 ว่าเป็นยอดแห่งบทละครรำเพราะเป็นหนังสือที่แต่งดี มีลีลาภาษาที่สละสลวยงดงาม ทั้งยังให้ความรู้ด้านประเพณีไทยโบราณ ซึ่งเรื่อง อิเหนา เป็นนิทานที่เล่ากันมากในประเทศชวา (อินโดนีเซีย) บางทีเรียกนิทานปันทยี่ เป็นนิทานอิงประวัติศาสตร์ มีเค้าโครงเรื่องจากพงศาวดารชวา มีมากมายหลายสำนวน นิทานอิเหนาสันนิษฐานว่าเข้ามาในประเทศไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย โดยหญิงชลยปัตตานีผู้เป็นข้าหลวงรับใช้เจ้า

ฟ้ากุนทลและเจ้าฟ้ามงกุฎพระราชธิดาของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศเล่าถวาย จากนั้นพระราชธิดาททั้งสองทรงแต่เป็นบทละครเรียกว่าอิเหนาเล็ก (อิเหนา) และอิเหนาใหญ่ (ดาหลัง) ดังมีบันทึกไว้ในพระราชนิพนธ์อิเหนาของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย บทละครเรื่องอิเหนา บทพระราชนิพนธ์ในพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (2555, น.1)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์การใช้โวหารภาพพจน์ที่ปรากฏในวรรณคดี เรื่องอิเหนา บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย มีความงดงามในการใช้ถ้อยคำ การเลือกสรรคำ การตกแต่งคำให้ไพเราะโดยวิธีการใช้ภาพพจน์ปรากฏในเนื้อเรื่อง ทำให้ผู้อ่านเกิดภาพในใจ เกิดความประทับใจ เกิดความรู้สึกสะเทือนใจ เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นภาพอย่างชัดเจน อีกทั้งเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวรรณคดีของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะครูศาสตร์มหาวิทาลัยราชภัฏชัยภูมิ และเพื่อนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

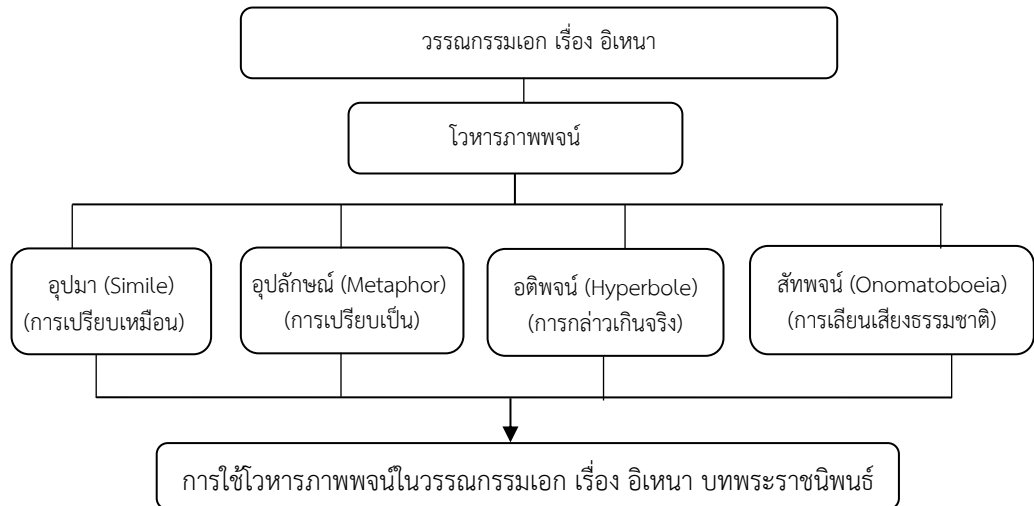
เพื่อศึกษาวิเคราะห์การใช้โวหารภาพพจน์ในวรรณกรรมเอกเรื่อง “อิเหนา”

สมมุติฐานของการวิจัย

การศึกษาวิเคราะห์การใช้โวหารภาพพจน์ในวรรณกรรมเอกเรื่อง “อิเหนา” จะทำให้สามารถมีความรู้ความเข้าใจด้านการใช้โวหารพจน์ในวรรณกรรมมากยิ่งขึ้น และสามารถนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอนได้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตารางที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์การใช้โวหารภาพพจน์ในวรรณกรรมเอกเรื่อง “อิเหนา” บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โดยใช้วิจัยเชิงคุณภาพซึ่งศึกษาจากเอกสารและนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

ขอบเขตด้านเวลา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์การใช้โวหารภาพพจน์ในวรรณกรรมเอกเรื่อง อิเหนา เพื่อนำผลการศึกษาวินิจฉัยนี้มาพัฒนาปรับใช้ในการแต่งบทประพันธ์ต่าง ๆ และปรับใช้ในชีวีประจำวัน หวังว่าผลการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่มาศึกษา โดยมีขั้นตอนการดำเนินการเรียงตามลำดับ ดังนี้

ขั้นตอนในการวิจัย

การศึกษางานวิจัยในครั้งนี้มีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

1. สำรวจและกำหนดกำหนดหัวข้องานวิจัย
2. กำหนดวัตถุประสงค์
3. ศึกษาเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโวหารภาพพจน์
4. กำหนดกรอบแนวคิด
5. กำหนดขอบเขตการวิจัย
6. เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล
7. สรุปและนำเสนอผลการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการใช้โวหารภาพพจน์ในวรรณคดี เรื่อง อิเหนาไว้ดังนี้

1. ศึกษาภาพพจน์ที่ปรากฏในบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เรื่อง อิเหนา

2. วิเคราะห์โวหารภาพพจน์ที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์ใน พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โดยในการวิเคราะห์ครั้งนี้ได้ยึดวิธีการจำแนกโวหาร ภาพพจน์ตามแนวของ สุจิตรา จงสถิตวัฒนา (2549) ดังนี้

2.1 อุปมา (Simile) ภาพพจน์เปรียบเทียบสิ่งที่เหมือนกันโดยมีคำเชื่อมโยง เช่น คำว่า เหมือน ดุจ ดัง ดั่ง ปาน ราว ประหนึ่ง เพียง เทียม อย่าง

2.2 อุปลักษณ์ (Metaphor) คือ ภาพพจน์เปรียบเทียบที่นำลักษณะเด่นของสิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบมากกว่าทันทีโดยไม่มีคำเชื่อมโยง หรือบางครั้งอาจมีคำว่า เป็น คือ

2.3 อติพจน์ (Hyperbole) คือ ภาพพจน์เปรียบเทียบเกินความจริง

2.4 สัทพจน์ (Onomatopoeia) คือ ภาพพจน์เปรียบเทียบโดยใช้คำเลียนเสียง

1. อุปมา (Simile)

อุปมา (Simile) คือ ภาพพจน์เปรียบเทียบสิ่งที่เหมือนกัน โดยมีคำเชื่อมโยง เช่น คำว่า เหมือน ดุจ ดัง ดั่ง ปาน ราว ประหนึ่ง เพียง เทียม อย่าง ฯลฯ การวิเคราะห์โวหารภาพพจน์ในวรรณคดีเรื่อง “อิเหนา” พบว่ามีการใช้คำเชื่อมที่เป็นคำอุปมา (Simile) และผู้วิจัยได้รวบรวมดังตัวอย่างไว้ต่อไปนี้

มีพระมเหสีห้าองค์
เลือกล้วนสุริย์วงศ์พงศ์พันธุ์
ตั้งแต่ตามตำแหน่งครบที่
มะเดหวิที่ส่องรองมา

ตั้งอนงค์นางฟ้ากระยาหัน
กษัตริย์ครองเขตชั้นฟ้าสวรรค์
คือประไหมสุหรีเสน่ห์หา
แล้วมะโตโสภานารี

(อิเหนา, น.1)

3. จัดทำข้อมูลโดยแยกประเภทตามกลุ่มโวหารภาพพจน์ที่ปรากฏในวรรณคดี เรื่อง อิเหนา

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์การใช้โวหารภาพพจน์แบบพรรณนาความโดยศึกษาวิเคราะห์โวหารภาพพจน์ และเนื้อหาวรรณคดีเรื่อง อิเหนา ได้แก่ อุปมา อุปลักษณ์ อติพจน์ และสัทพจน์

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์การใช้โวหารภาพพจน์ในวรรณคดี เรื่อง “อิเหนา” พบว่าโวหารภาพพจน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมเอกเรื่อง “อิเหนา” บทพระราชนิพนธ์ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้แก่ 1) อุปมา (Simile) 2) อุปลักษณ์ (Metaphor) 3) อติพจน์ (Hyperbole) และ 4) สัทพจน์ (Onomatopoeia)

จากคำประพันธ์ข้างต้น ได้เปรียบเทียบถึงความงามพระมเหสีของกษัตริย์ทั้งห้าองค์ว่า งามเหมือนกับนางฟ้าบนสวรรค์ (ตำแหน่งพระมเหสีทั้งห้าองค์มีดังนี้ ประไหมสุหรี มะเดหวิ มะโต ลิกูและเหมาหลาหงี)

เดินเอยเดินทาง	สองข้างฟางพันรุ่ม
พี่เลี้ยงเคียงคอยบังคม	พระซี้ชมรุกชาติตาชเดียว
บ้างผลิดอกออกผลพวงดก	<u>ตั้ง</u> ไม้ฉากกระจกจิ้นเขียน
ป่าระหงดงยางนางตะเคียน	ใต้ต้นแลเตียนสะอาดตา
มะลิวัลย์พันพุ่มคัดเค้า	ฤดูดอกออกขาวทั้งราวป่า
บ้างเลื้อยเลี้ยวเกี่ยวกิ่ง <u>เหมือน</u> ชิงช้า	ลมพาพัดแกว่ง <u>ตั้ง</u> แกลิ่งไกว
ร่มรังบังแสงทินกร	ที่หาบคอนเลื้อยล้ำเข้าอาศัย
สารวัตรดีเร่งพลไกร	คลาไคลไปตามมรดา

(อิเหนา, น.31)

จากคำประพันธ์ข้างต้น เปรียบเทียบถึงความงดงามของต้นไม้ในป่าเหมือนกับฉาก ภาพวาดที่คนจีนวาดไว้ และเปรียบเทียบลมพัดเหมือนกับเป็นการกลั่นแกลิ่ง

ดวงเอยดวงยิวา	งาม <u>อย่าง</u> นางฟ้ากระยาหั้น
นวลละอองม่วงพักรัตร์ผิวพรรณ	<u>ตั้ง</u> บุหลันทรงกลดหมดมลทิน
เนตรงาม <u>ตั้ง</u> เนตรมฤคมาศ	งามชนงวงวาด <u>ตั้ง</u> วงศิลป์
อรชรอ่อนแอ <u>ตั้ง</u> กินริน	งามสิ้นทุกสิ่งพริ้งพร้อม

(อิเหนา, น.81)

จากคำประพันธ์ข้างต้น เปรียบเทียบถึงผิวพรรณของนางจินตะหราผ่องเหมือนกับ ดอกไม้ทรงกลด ดวงตาสวยเหมือนกวาง คิ้วงามเหมือนภาพศิลปะที่สวยงาม รูปร่างเอวบางร่าง น้อยเหมือนกินรี

เดินเอยเดินทาง	ตามหว่างพนาเนินสิงขร
พฤษาสองข้างที่ทางจร	บ้างระบัดใบอ่อนออกผกา
ลมหวนอวลกลิ่นดอกปะหนัน	<u>คล้าย</u> กันกับกลิ่นจินตะหรา
เห็นเล็บนางแบ่งบานตระการตา	<u>เหมือน</u> ขาโฉมงามทราวม้วย
การะเกดสีเหลืองเรืองเรื่อ	<u>เหมือน</u> ผิวเนียนวลน่องผ่องใส
เห็นชายผ้าสีดาบนค้ำไม้	<u>เหมือน</u> ละม้ายชายสไบบังอร
ดอกสร้อยฟ้าระย้าย่อย	<u>เหมือน</u> สายสร้อยประดับทรวงดวงสมร
ชมพलगวิลาฮาอาวรณ์	พระเร่งรัดอัสตรีรับมา

(อิเหนา, น.134)

จากคำประพันธ์ข้างต้น อิเหนาได้เปรียบเทียบสิ่งต่างๆที่พากับนางจินตะหราวาตี ว่า กลิ่นดอกประหนันที่หอมหวานเหมือนกับกลิ่นกาย เปรียบเล็บมีอนางเหมือนขา เปรียบสีของดอก

การเกิดเหมือนสีผิวของนาง เปรียบชายผ้าสีดำเหมือนกับสไบ เปรียบดอกสร้อยเหมือนสร้อย
ประดับกายของนางจินตะหราวาทิ

บัดนั้น	นายช่างเลขาเกล้าหาญ
แอบไม้ลอบดูอยู่ช้านาน	พิศพักตร์เยาวมาลย์ <u>เพียง</u> ดวงเดือน
คลี่กระดาศาครูปพระบุตรี	ประสานสีเหลือง <u>คล้าย</u> ละม้าย <u>เหมือน</u>
ผิวพรรณเพริศพริ้มยิ้มเยื่อน	<u>ดั่ง</u> จะเตือนใจดูอยู่อัตรา

(อิเหนา, น.186)

จากคำประพันธ์ข้างต้น ช่างวาดภาพได้เปรียบความงามของบุชบาเหมือนกับดวงเดือน
และเมื่อวาดรูปได้ลงสีเหลืองให้เหมือนกับสีผิวของนาง

บัดนั้น	นายช่างชำนาญการเสลา
เห็นเทวีทรงเครื่องเรื่องรจนา	โสภาคย์ผ่องละอององค์
ตั้งตาพิณจพิศดูนาง	เยื้องย่างยุรยาตร <u>ดั่ง</u> ราชหงส์
จึงคลี่กระดาศาครูปโฉมยง	<u>เหมือน</u> กันทั่วทั้งองค์อินทรี

(อิเหนา น.190)

จากคำประพันธ์ข้างต้น ได้กล่าวถึงช่างเขียนตั้งหน้าตั้งตาดูบุชบา ได้เปรียบการเดินและ
ทั่วทั้งตัวของนางเหมือนกับราชหงส์

เมื่อนั้น	วิหยาสะกำศรีโส
ทั้งพี่เลี้ยงแลเหล่าเสนาใน	แลไปเห็นกวางที่กลางเตียน
ผิวพรรณโสภาค <u>ดั่ง</u> ทาทอง	เยื้องย่างยกย่าง <u>อย่าง</u> เขียน
สองเขาวาวแว <u>ดั่ง</u> วิเชียร	พิศเพียนงามสรรพสรรพางค์

ฯลฯ

(อิเหนา, น.206)

จากคำประพันธ์ข้างต้น เปรียบเทียบถึงความงามของกวางที่มีผิวพรรณงดงามเหมือนเอา
ทองมาทาไว้ มีขาตรงมแวววาวเหมือนกับเพชร

ว่าพลางทางชมคนานก	โผนผกจับไม้อิงมี
เบญจวรรณจับวัลย์ขาลี	<u>เหมือน</u> วันพีไกลสามสุดามา
นางนวลจับนางนวลนอน	<u>เหมือน</u> พีแนบนวลสมจรจินตะหรา
จากพรากจับจากจันรรจจา	<u>เหมือน</u> จากนางสะการะวาทิ
แขกเต้าจับเต่าร้างร้อง	<u>เหมือน</u> ร้างห้องมาหยารัศมี
นกแก้วจับแก้วพาที	<u>เหมือน</u> แก้วพีทั้งสามสิ่งความมา
ตระเวนไพรร้อนร้องตระเวนไพร	<u>เหมือน</u> เวรใดให้นิราศเสนาหา
เค้าโมงจับโมงอยู่เอกา	<u>เหมือน</u> พีนับโมงมาเมื่อไกลนาง
คับแคจับแคสันโดษเดี่ยว	<u>เหมือน</u> เปล่าเปลี่ยวคับใจไนไพรกว้าง

ชมวิหคนกไม้ไปตามทาง

คะนึ่งนางพลากรับโยธี

(อิเหนา, น.261)

จากคำประพันธ์ข้างต้น ได้เปรียบเทียบถึงตอนที่อิเหนาขณะยกทัพไปที่เมืองดาหาระหว่างทางได้เห็นนกต่าง ๆ ที่ส่งเสียงร้องดังอ้ออ้อ และได้เปรียบนกเหมือนกับนางอันเป็นที่รักของตน เมื่อเห็นนกเบญจวรรณจับเคลือเถาววัลย์ เหมือนอิเหนานั้นจากนางทั้งสามมา เห็นนกนางนวลจับต้นนางนวลเพื่อเกาะนอนก็ให้คิดเหมือนตอนแนบอิงนางจินตะหรา เห็นนกจากจับต้นจากพรางส่งเสียงร้องเหมือนตอนที่ได้จากนางสะการะวาตีมา เห็นนกแขกเต้าจับต้นเต้าร้างส่งเสียงร้องเหมือนดังอิเหนาจากห้องนางมาหยาธรมี นกแก้วจับต้นแก้วพุดเจรจาก็เหมือนตอนที่นางจินตะหรานางสกาเวระวาทีนางมาหยาธรมี ทั้งสามนั้นส่งความไว้วางใจกับตน เห็นนกตระเวนไพรบินส่งเสียงร้องไปทั่วทั้งป่าเหมือนเวรกรรมที่ทำให้ต้องจากนางเป็นที่รักมา เห็นนกเค้าโมงจับต้นโมงอยู่โดดเดี่ยวเหมือนตอนที่เฝ้าคอยนับเวลาว่าจากนางอันเป็นที่รักมานานเท่าใด เห็นนกคัคคัจับต้นแคอยู่โดดเดี่ยวเหมือนตัวอิเหนานั้นที่กำลังเปล่าเปลี่ยวคัคคัหัวใจอยู่ในป่า ได้ชมนกชมไม้ไปตามทางพรางคิดถึงแต่นางที่รักและรีบสั่งให้ทหารรีบเดินทางไป

2. อุปลักษณ์ (Metaphor)

อุปลักษณ์ (Metaphor) คือ ภาพพจน์เปรียบเทียบที่นำลักษณะเด่นของสิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบมากกว่าทันที โดยไม่มีคำเชื่อมโยง หรือบางครั้งอาจมีคำว่า เป็น คือ การวิเคราะห์โวหารภาพพจน์ในวรรณคดี เรื่อง “อิเหนา” พบว่ามีการใช้อุปลักษณ์ (Metaphor) ผู้วิจัยได้รวบรวมดังตัวอย่างไว้ต่อไปนี้

เมื่อนั้น	จึงองค์มิสาระปันหยี
เห็นระตูโรมรุกคลูกคลี	พระแกลิ่งหนีที่ทำเป็นย่อท้อ
เยื้องไหลให้หลังรั้งรอรบ	ชกสินธพหลบหลีกเลี้ยวล่อ
เวียนนาง <u>เป็น</u> หงส์สองคอ	กลับกลอกหลอกล่อกันไปมา

(อิเหนา น.11)

จากคำประพันธ์ข้างต้น เปรียบท่าต่อสู้ขององค์มิสาระปันหยีเวียนเป็นหงส์กลับกลอกหลอกล่อไปมา ใช้คำว่า เป็น ในการเปรียบ “เวียนนางเป็นหงส์สองคอ”

พระพิโรธโกรธกริ้ว <u>คือ</u> ไฟฟ้า	นัยนาตั้งแสงสุริย์ฉาย
คู่ตูดคนคดประทุษร้าย	เย่อหยิ่งหยาบคายเป็นพันนักร
แสนมหาแต่บุตรระตุ	ยังเกรงกลัวไม่หาญหัก
นี่เป็นกระไรมาจึงฮึกฮัก	อ้ายอัปลักษณ์ลูกชาวพนา

(อิเหนา, น.688)

จากคำประพันธ์ข้างต้น เปรียบความโกรธโมโหของปันหยีที่มีต่ออย่าหลั่นเหมือนกับไฟฟ้า ใช้คำว่า คือ ในการเปรียบ “พระพิโรธโกรธกริ้วคือไฟฟ้า”

บัดนั้น	ฝ่ายหมู่มิตรทวยหาญ
กวัดแก่งอาวุธโถมทะยาน	เข้าไล่รอนราญอลวน
ปืนยาหน้าไม้ก็ยิงย่ง	หอกดาบผัดพุ่ง <u>เป็น</u> ท่าฝน
ไล่บุกรุกโรมโถมผจญ	เสียงพลเสียงปืนนี่น่น

(อิเหนา, น.794)

จากคำประพันธ์ข้างต้น เปรียบการใช้หอกดาบที่ฆ่าฟันกันที่รวดเร็วรุนแรงเหมือนกับฝนที่ตกอย่างหนัก ใช้คำว่า เป็น ในการเปรียบ “หอกดาบผัดพุ่งเป็นท่าฝน”

เมื่อนั้น	สองระตูปรีดีเปรมเกษมศรี
ต่างคำนับรับของด้วยยินดี	แล้วจึงมีมธุรสพจมาน
แก่ระเด่นมนตรีมีศักดิ์	ด้วยข้าจักไปนิเวศน์เขตสถาน
ประมอตันนั้นฝากเขามาเลย	บุษبانงคราญ <u>คือ</u> ดวงใจ
ท้าวหมันหย่าฝากราชาธิดา	คือระเด่นจินตะหราศรีใส
ถ้าพลังครั้งเดียวจงอภัย	พระองค์จึงได้ปราณี

(อิเหนา, น.960)

จากคำประพันธ์ข้างต้น กล่าวถึงท้าวประมอตันจะลากลับเมืองจึงได้ฝากให้อิเหนาคูแฉนางบุษบาเพราะเห็นนางบุษบาเหมือนลูกของตนอีกคน ใช้คำว่า คือ ในการเปรียบ “นางบุษบานงคราญคือดวงใจ”

3. อติพจน์ (Hyperbole)

อติพจน์ (Hyperbole) คือ ภาพพจน์เปรียบเทียบเกินความจริง การวิเคราะห์โวหาร ภาพพจน์ในวรรณคดี เรื่อง “อิเหนา” พบว่ามีการใช้อติพจน์ (Hyperbole) ผู้วิจัยได้รวบรวมดังตัวอย่างไว้ต่อไปนี้

อันเกิดพายุใหญ่ไม้ล้ม	ระตูจะบังคมบทศรี
<u>ซึ่งฝนตกเจ็ดวันเจ็ดราตรี</u>	บรรณาการจะมีเนืองมา
เมื่อพระชั้นชาสิบห้าขวบ	พระเคราะห์ร้ายประจวบกันหนักหนา
จะพลัดพรากจากเมืองถึงสามครา	แต่ไม่เห็นไม่เป็นไรนัก

(อิเหนา, น.10)

จากคำประพันธ์ข้างต้น กล่าวถึงการทำนายฝันและตรวจดวงชะตาของโหรา ว่าความฝันนั้นไม่เป็นอันตรายเพราะอนุภาพพระโอรสปรากฏแก่โลกทำให้เกิดซึ่งฟ้าร้องสนั่นเป็นสายอินทรีนุ ชื่อเสียงจะกึกก้องไปทั่วทุกทิศความสามารถไม่มีใครเทียมสามารถปราบศัตรูได้ทุกเมือง จะเกิดพายุใหญ่ต้นไม้ล้ม ฝนตกเจ็ดวันเจ็ดคืนเปรียบพระโอรสเหมือนแสงพระอาทิตย์ส่องแสงไปทั่วทุกหนแห่งมียศเหนือกษัตริย์ทั้งปวง

ช่างผินผั่นหันหลังไม่แลดู
 เชิญขม้ายชายตามมาข้างนี้
 จะเล่าให้เจ้าฟังแต่หลังมา
 เพราะหวังชมสมสวาททรมวย
 ควรหรือไม่เยื้อนช่างเชื่อนเฉย
 อยู่หน้าอย่าชวนพียานัก
ถึงเจ้าจะเอากริชที่พี่เหน็บ
ด้วยความรักร้อนรึ้งจริงใจ

โฉมตรูขัดใจสิ่งไรพี่
 จะสะบัดเปื้อนหนึ่พียาย
พี่ทุกข์แทบเลือดตาจะหลังไหล
 สู้เอาชีวลัยมาแลกรัก
 ไม่เห็นเลยพิวักเพียงอกหัก
 เสียตายเล็บน้องรักจะหักไป
แทงเข้าจักเจ็บก็หาไม่
ตั้งไฟกองกลุ้มสมุทกาย ๆ

(อิเหนา, น.149)

จากคำประพันธ์ข้างต้น กล่าวถึงตอนอิเหนากล่าวรำพันถึงความรักที่มีให้กับนางจินตะ
 หราว่าทุกข์ใจแทบเลือดไหลออกมาจากตา

เมื่อนั้น
 พักตราแดงกำสำราญ
ถึงได้เสวยสวรรคชันฟ้า
 มีแต่แย้มยิ้มกระหิ้มใจ

จรกาปรีดีเปรมเกษมศานต์
 คลายทุกข์ทรมานในถทัย
ไม่เท่าได้บุษบาพิสมัย
 ภูวนายคินเข้าห้องสุวรรณ

(อิเหนา, น.199)

จากคำประพันธ์ข้างต้น กล่าวถึงจรกาสุขสำราญคลายทุกข์ในใจ คิดว่าต่อให้ได้
 เสวยสวรรคบนชั้นฟ้าก็ไม่สุขใจเท่าได้นางบุษบามาครอง

ได้ฟังบาทบงสุ์พระทรงเดช ดังฉัตรแก้วกั้นเศกเศก
 หรือจะซ้ำจำจากพระภูมิ
จะกินแต่น้ำตาต่างอาหาร
 ชะรอยเวรกรรมได้ทำไว้
 โอ้แต่นั้นับจะลับเนตร

ครั้งนี้จะบายหน้าไปหาใคร
ทนทุกข์ทรมานหมั่นไหม้
 จึงจำให้ด้วยความเวทนา
 จะแสนทเวษเศร้าสร้อยละห้อย

หา

รำพลางบังอรช้อนอุรา

กอดบาทภัสตราเข้าโศกี

(อิเหนา, น.254)

จากคำประพันธ์ข้างต้น กล่าวถึงนางมาหารัศมีและนางสการะวาทิเมื่อได้ฟังคำจาก
 อิเหนารู้สึกเศร้าเสียใจเหมือนจะตาย ทั้งสองร้องไห้คร่ำครวญว่าไม่พ้นความโศกเศร้าซ้ำใจ ไหน
 จะจากพระผู้เป็นพ่อแม่มาก็ยังต้องมาจากชายอันเป็นที่รักที่เป็นฉัตรแก้วที่อยู่ศิระะ นางโศกเศร้า
 พรางคิดว่าจากนี้จะหันหน้าหาใครจะกินแต่น้ำตาแทนอาหารทุกข์ทรมานยิ่งนักหรือเป็นเพราะเวร
 กรรมที่ตนได้ก่อไว้จึงทำให้พบเจอแต่ความเวทนา

เมื่อนั้น	สังคามาระตาอัชฌาสัย
ค้อยกระชิบทูลองค์พระทรงชัย	เป็นไฉนไม่ดูกล้า
อันนางโฉมยงองค์นี้	<u>เลิศล้ำนารีในแหล่งหล้า</u>
นวลละอองผ่องพักตร์โรสุภา	เพียงจันทราทรงกลดหมดราศี
งามดั่งโกสุมปทุมมาลย์	บานอยู่ในท้องสระศรี
แต่พราทุลระเด่นมนตรี	ภูมียีกให้ไม่แลไป

(อิเหนา, น.296)

จากคำประพันธ์ข้างต้น กล่าวถึงสังคามาระตากระชิบบอกอิเหนาว่าเหตุใดไม่เมยหน้าดูนางบุษบา แล้วชมว่านางบุษบานี้เลิศล้ำกว่านางไหนๆ

เมื่อนั้น	ระเด่นมนตรีเรื่องศรี
เหลียวไปรับไหว้เทวี	ภูมิดูนางไม่วางตา
<u>งามจริงยิ่งเทพนิมิต</u>	ให้คิดเสียดายเป็นหนักหนา
เสโทไหลหลังทั้งกายา	สะบัดปลายเกศาเนื่องไป
ฯลฯ	

(อิเหนา, น.98)

จากคำประพันธ์ข้างต้น กล่าวถึงตอนอิเหนาหันไปไหว่นางบุษบาก็ตะลึงในความงามของนางเหมือนเทวดาได้สร้างมา ทำให้อิเหนานึกเสียดายยิ่งนัก

หรือชะรอยเทวาพาน้อง	ไปสู่ห้องวิมานเมืองสวรรค์
หรือสิ่งสัตว์พศกษในอารัญ	พาไปขบคั้นให้บรรลย์
จึงสูญสิ้นชื่อระปือนาม	จะมีใครบอกความก็ทำไม่
<u>แม้จะตายก็จะตายตามไป</u>	ไม่อยู่ให้หนักพินพิศุธา

(อิเหนา, น.503)

จากคำประพันธ์ข้างต้น กล่าวถึงอิเหนาที่ร้อนใจคร่ำครวญคิดถึงนางบุษบา ว่าไปที่ไหนก็ไม่พบนางบุษบาพาลงคิดว่าหรือเทวดาจะพาบุษบาไปบนสวรรค์ หรือเสื่อโครงจะกีดนางเสียแล้ว แม้หากนางตายก็คิดจะตายตามนางไปไม่อยู่ให้หนักแผ่น

เมื่อนั้น	ย่าหรั้นเล่าโฉมนางโฉมศรี
ใครจะอาจมาได้นั้นไม่มี	เหมือนพีที่พิกลกริยา
แต่ตรีภตรอมจนผอมผิตทรง	เพราะจำนงจงจิตเสนาหา
แสนทุกข์ทรमानานมา	เจ้าดวงยิหว่าไม่แจ้งใจ
<u>ยามกินพีกินแต่ชลเนตร</u>	รัญจวนครวญเทวชโยให้
จะสู้สิ้นชีวาไม่อาลัย	น้องรักจงได้ปราณี

(อิเหนา, น.697)

จากคำประพันธ์ข้างต้น กล่าวถึงยาหรันที่กำลังพูดกับเกนหลงหนึ่งหรีดว่าพี่รักเจ้าจน
ตรอมใจทุกข์ทรมานเพราะเจ้าไม่เห็นใจยามกินก็กินแต่น้ำตา

4. สัทพจน์ (Onomatoboeia)

สัทพจน์ คือ ภาพพจน์เปรียบเทียบโดยใช้คำเลียนเสียง การวิเคราะห์โวหารภาพพจน์ใน
วรรณคดี เรื่อง “อิเหนา” พบว่ามีการใช้สัทพจน์ (Hyperbole) ผู้วิจัยได้รวบรวมดังตัวอย่างไว้
ต่อไปนี้

แลบพรายเป็นสายอินทรธนู	สักครู่ก็เกิดพายุใหญ่
ไม่เหลือลุ่มระทมไป	แล้วฝนท่าใหญ่ตกลงมา
<u>เปรี้ยงเปรี้ยง</u> เสียงฟ้าพาดสาย	แต่มีได้อันตรายจักผ่า
เย็นทั่วผู่งราชฎ์ประชา	ทั้งเจ็ดทิวาราตรี

(อิเหนา, น.9)

จากคำประพันธ์ข้างต้น กล่าวถึงองค์ประไหมสุหรีเมื่อใกล้กำเนิดอิเหนาก็เกิดสิ่งอัศจรรย์
มากมาย แผ่นดินสะเทือนเป็นคลื่นตลบอบอวลมืดปิดแสงพระอาทิตย์ ฟ้าร้องสนั่นลั่นไปทั่วฟ้า
แล้วฝนก็ตกลงมาท่าใหญ่สลับกับเสียงเปรี้ยงเปรี้ยงของสายฟ้าพาดลงมาแต่ไม่ได้อันตรายใดๆ ฝน
ตกเย็นไปทั่วเมืองถึงเจ็ดคืนเจ็ดวัน

บันดาลอัศจรรย์หวั่นหวาด	กัมปนาทนี่นันทสนั่นเสียง
อัสนีคะนองก้องสำเนียง	<u>เปรี้ยงเปรี้ยง</u> ปลาบปลาบแววับ

(อิเหนา, น.168)

จากคำประพันธ์ข้างต้น กล่าวถึงอิเหนากล่าวกับนางสการะวาตีว่าไม่เห็นใจความรักที่
ร้อนเหมือนไฟจะห้ามอย่างอื่นได้แต่ห้ามความรักไม่ได้ ว่าแล้วอิเหนาจึงจับแก้มนางสการะวาตี
ลูบโลมประคองไว้ข้างกายจากนั้นได้เกิดอัศจรรย์เสียงสนั่นราวกับแผ่นดินไหว เมฆหมอกตลบ
อบอวลดับบังดาวและเดือนเป็นพายุบนฟ้าดอกไม้ชุ่มชื้นเมื่อถูกละอองฝนกษัตริย์ทั้งสองสุข
สำราญใจอยู่บนเตียงทอง

แล้วรกระเด่นบุษบา	กับพระน้องสียะตราเฉิดฉิน
รถสามมเหสีเรียงรัน	รถประเทียบกำนัลนารี
เครื่องสูงชุมสายรายริ้ว	ธงทิวปลิวระยับสลบสี่
เสียงประโคม <u>โครมครื้น</u> ปัดพิ	ออกจากบุรีริบมา

(อิเหนา, น.324)

จากคำประพันธ์ข้างต้น กล่าวถึงท้าวดาหาเสด็จทรงขึ้นรถแก้วมณี ตามด้วยรถของประ
โหม สุหรี มะเดหิวตามด้วยรถของบุษบากับน้องสี่ยะตา รถที่สามนั้นเป็นรถพระมเหสีเรียงกันเป็น
ระเบียบ ประดับอภิสริยศมากมาย มีธงปลิวสลบสี เสียงดนตรีดังโครมครื้นไปทั้งแผ่นดิน

ครั้นถึงห้องธารธารา	เสียงชล <u>ฉานฉ่า</u> ขลาไหล
ร่มรินพื้นพรรณมิ่งไม้	ระบัดใบบังแสงทินกร
มะเดหิวหยุดประทับยับยั้ง	ที่ริมฝั่งร่มไทรใบอ่อน
จึงตรัสสั่งบุษบาบังอร	จะลงสระสาครก็ตามใจ

(อิเหนา, น.330)

จากคำประพันธ์ข้างต้น กล่าวถึงนางมะเดหิวและบุษบาเมื่อถึงธารน้ำได้ยินเสียงน้ำดัง
ฉานฉ่า พรรณไม้ร่มรินไปไม้บดบังแสงแดด นางมะเดหิวจึงหยุดอยู่ที่ริมฝั่งต้นไทรใบอ่อนแล้วบอก
บุษบาว่าหากจะลงสระน้ำก็ตามใจ

พระว่าพลางทางประโลมลูบต้อง	ค่อยประคองอุ้มนางขึ้นวางตัก
แนบสนิทชิดชมภิรมย์รัก	ต่างรู้จักเจนเชิงละเลิงลาน
เมขลาถ่อแก้วแววสว่าง	อสุรว้างขวาน <u>เปรี้ยว</u> เสียงประหาร
ทั้งฝนฟ้าอาเพศใช้เทศกาล	ก็ตก <u>ชานเช่นช่า</u> ลงหน้าแล้ง

(อิเหนา, น.953)

จากบทประพันธ์ข้างต้น กล่าวถึงอิเหนากับนางจินตะหราตอนกำลังมีเพศสัมพันธ์กันได้
เกิดอัศจรรย์ขึ้น มีฝนตกทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่ฤดูฝนมีเสียงฟ้าผ่าดังเปรี้ยวและเสียงฝนตกดังชานเช่นช่า

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิเคราะห์การใช้โวหาร
ภาพพจน์ พรรณกรรมเอกเรื่อง “อิเหนา” บท
พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ
หล้านภาลัย พบโวหารภาพพจน์ 4 ประเภท
โดยโวหารภาพพจน์ที่พบมากที่สุดคือ อุปมา
รองลงมาเป็น สัทพจน์ อติพจน์ และอุปลักษณ์
ตามลำดับ และจากความงามของโวหาร
ภาพพจน์ที่ปรากฏในวรรณคดีบทละครนอก
พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ
หล้านภาลัย แสดงถึงพระอัจฉริยภาพของพระ
ราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า
ด้านการประพันธ์ ด้านการใช้โวหารภาพพจน์

ในงานประพันธ์ที่ถ่ายทอดให้ผู้อ่านมีความ
เข้าใจ มีความเพลิดเพลินและลึกซึ้งถึงอารมณ์
ใช้ถ้อยคำภาษาที่เรียงร้อยด้วยจินตนาการอัน
ไม่รู้จบนำพาให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ การเรียนรู้
โลกและชีวิต โลกแห่งความสุข ความทุกข์
ความรื่นรมย์ความเจ็บปวด สอดคล้องกับธานี
รัตน์ จัตูหะศรี (2552) ที่ศึกษาบทพระราช
นิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า
เรื่อง “อิเหนา” ได้กล่าวโดยสรุปไว้ว่า
“อิเหนา” ในฐานะวรรณคดีเพื่อการอ่านใช้
ภาษาได้อย่างไพเราะคมคาย นำเสนอ
ความรู้สึกรสของตัวละครอย่างเด่นชัดผ่านบท
พรรณนาและการใช้ภาษาแสดงอารมณ์

ความรู้สึก สร้างจินตนาการอย่างยอดเยี่ยมโดยใช้คำจินตภาพและการแสดงนาฏการ ตัวละครมีชีวิตชีวา ผสมผสานความเป็นไทยกับมลายูได้อย่างลงตัว จากผลการศึกษาและวิเคราะห์พบว่า “อิเหนา” นำพาผู้อ่านได้เรียนรู้จิตของมนุษย์ที่เปี่ยมด้วยอารมณ์ อันหลากหลาย จากการนำเสนอผ่านโวหารภาพพจน์ที่ทำให้เกิดจินตนาการเห็นภาพที่ชัดเจน สมกับที่ได้รับการยกย่องจากวรรณคดีสโมสรให้เป็นยอดบทละครว่า

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์การใช้โวหารภาพพจน์ วรรณคดีเรื่อง

“อิเหนา” มีการศึกษาวิเคราะห์ภาพพจน์ 4 ประเภท ผู้วิจัยพบว่าประเด็นที่น่าสนใจและควรแก่การศึกษา ดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์โวหารรสในวรรณคดีไทย และรสในวรรณคดีสันสกฤต ในวรรณคดีเรื่อง “อิเหนา” บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

2. ศึกษาวิเคราะห์การใช้คำภาษาต่างประเทศในวรรณคดี เรื่อง “อิเหนา” บทพระราชนิพนธ์ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

แหล่งอ้างอิง

- กิตติยา รัศมีแจ่ม. (2561). วรรณคดีไทยในยุคประเทศไทย 4.0. *วารสารสารสนเทศ*. มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. 17(1), น. 13-23.
- ธานีรัตน์ จิตุหะศรี. (2552). *พระราชนิพนธ์อิเหนาในรัชกาลที่ 2 : การสร้างนิทานปันทิให้เป็ดยอดบทละครใน*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย. (2555). *บทละครเรื่องอิเหนา*. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.
- สุจิตรา จงสถิตวัฒนา. (2549). *เจิมจันทน์กังสดาล ภาษาวรรณศิลป์ในวรรณคดีไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักศิลปากรที่ 15 ภูเก็ต. (2561). *วรรณกรรม*. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2561, จาก <http://www.finearts.go.th>